

POSTANOWIENIE

19 września 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

Prezes SN Joanna Misztal-Konecka

na posiedzeniu niejawnym 19 września 2025 r. w Warszawie

w sprawie z wniosku I.G.

z udziałem H.G., T.P. i M.G.

o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku,

na skutek skargi kasacyjnej I.G.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Radomiu

z 16 listopada 2023 r., V Ca 568/23,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. zasądza od I.G. na rzecz H.G. 240 zł (dwieście czterdzieści złotych) zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia zobowiązanemu niniejszego postanowienia do dnia zapłaty.

(K.W.)

UZASADNIENIE

1. Postanowieniem z 16 listopada 2023 r. Sąd Okręgowy w Radomiu, w sprawie z wniosku I.G. z udziałem H.G., T.P. i M.G. o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po J.K., oddalił apelację wnioskodawcy od postanowienia Sądu Rejonowego w Radomiu z 31 maja 2023 r. oraz orzekł o kosztach postępowania odwoławczego.

2. Od postanowienia Sądu Okręgowego skargę kasacyjną wniósł wnioskodawca I.G., wskazując na naruszenie art. 84 § 1 i 2 w zw. z art. 88 § 2 w zw. z art. 1019 § 1 i 3 k.c., a także art. 6 k.c.

3. Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, powołując się na występowanie w sprawie przesłanki określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Podał, że w sprawie występują istotne zagadnienia prawne i potrzeba wyjaśnienia:

- czy odwołanie się do wzorca racjonalnego obywatela należyście dbającego o interesy własne powinno być poprzedzone oceną świadomości osoby składającej oświadczenie woli oraz ustaleniem chwili wykrycia błędu;

- czy wykrycie błędu w czasie obiektywnie uzasadnionym według wzorca racjonalnego obywatela należyście dbającego o interesy własne, wyklucza możliwość powołania się na błąd w chwili faktycznego wykrycia błędu, zgodnego ze świadomością osoby składającej oświadczenie woli.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

4. Skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także usunięcie z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej. Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., nie służy zaś merytorycznej ocenie skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności

w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 k.p.c.). Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek (art. 398⁴ § 2 k.p.c.), gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o których mowa w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Dla spełnienia wymagania z art. 398⁴ § 2 k.p.c. konieczne jest zawarcie w skardze kasacyjnej odrębnego wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania, zawierającego profesjonalny wywód prawny nawiązujący do wskazanych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. przesłanek przedsądu ze wskazaniem, które z nich występują w sprawie i z uzasadnieniem stanowiska skarżącego (postanowienie SN z 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06). Ze względu na odmienny cel instytucji przedsądu i jej odrębne oraz kwalifikowane przesłanki, wskazanie i uzasadnienie okoliczności decydujących o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie może polegać na odwołaniu się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. W prawidłowo sporządzonej skardze kasacyjnej oba powyższe elementy muszą pojawić się oddzielnie i autonomicznie. Sąd Najwyższy nie jest bowiem trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę kasacyjną, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia, wnoszoną i rozpoznawaną nie tylko w interesie skarżącego, ale przede wszystkim w interesie publicznym.

5. Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. Zagadnienie prawne powinno, przede wszystkim, być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (postanowienie SN z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01), a jednocześnie zostać przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumpcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (postanowienia SN: z 15 października 2002 r., III CZP 66/02; z 22 października 2002 r., III CZP 64/02, i z 5

grudnia 2008 r., III CZP 119/08). Zagadnienie to nie może być przy tym pozorne; w szczególności nie może stanowić próby obejścia dokonanych przez sądy ustaleń faktycznych i oceny dowodów (art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

6. Skarga kasacyjna nie zawiera argumentów dostatecznych dla uznania, że skarżący skutecznie wykazał, iż w sprawie zachodzi powołana przesłanka z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

W pierwszej kolejności należy przypomnieć, że przytoczenie podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienie (art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.) oraz wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania wraz z uzasadnieniem (art. 398⁴ § 2 k.p.c.), stanowią dwa odrębne, z uwagi na funkcje, jakie pełnią, niezależne od siebie wymagania skargi kasacyjnej. Formułując wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie, skarżący powinien przedstawić wyodrębniony, samodzielny wywód prawny odnoszący się do wskazanej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Samo odwołanie się do uzasadnienia podstaw kasacyjnych jest niewystarczające.

Skarga kasacyjna wnioskodawcy – w ramach wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania z uzasadnieniem – nie zawiera dostatecznego wykazania, że w sprawie występuje przesłanka z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Wprawdzie we wniesionej skardze kasacyjnej wnioskodawca powołał się na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., niemniej jednak w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania nie przedstawił pogłębionego juredycznie wyводу mającego przekonać, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, ograniczając się *de facto* do stwierdzenia, iż ze względu na powszechność postępowań spadkowych przedstawione zagadnienie ma zasadnicze znaczenie dla obrotu prawnego w Polsce. Już choćby z tego względu nie można uznać, że skarżący skutecznie wykazał, iż w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne.

Ponadto przedstawiona przez skarżącego problematyka nie ma charakteru abstrakcyjnego zagadnienia prawnego i jest ściśle powiązana z okolicznościami rozpoznawanej sprawy, takimi jak pozostawanie przez wnioskodawcę w stanie żałoby po śmierci babci, jego podstawowe wykształcenie, choroba alkoholowa oraz nikła świadomość prawna. Niewątpliwie uszło uwagi skarżącego, że zagadnienie

prawne powinno odwoływać się w sposób generalny i abstrakcyjny do treści przepisu, który nie podlega jednoznacznej wykładni, natomiast nie może mieć charakteru kazuistycznego i służyć uzyskaniu przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej pewnych szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego rozstrzygnięcia, kontrowersji dotyczących ustaleń, oceny dowodów albo innych okoliczności konkretnej sprawy (postanowienie SN: z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11; z 7 stycznia 2005 r., I CZ 183/04; z 11 września 2014 r., V CSK 66/14, i z 31 stycznia 2020 r., I CSK 477/19). Zagadnienie podniesione przez skarżącego nie ma tych cech; ma kształt pytania odniesionego *de facto* do okoliczności sprawy.

W końcu przedstawione przez skarżącego zagadnienie prawne nie może być uznane za istotne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Zarówno bowiem zagadnienie chwili wykrycia błędu, jak i zagadnienie wzorca racjonalnego obywatela – spadkobiercy zachowującego należyłą staranność, branych pod uwagę przy ocenie podstaw do uchylenia się od skutków prawnych złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku albo uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia takiego oświadczenia w przepisany termin wielokrotnie były przedmiotem orzeczeń Sądu Najwyższego. W szczególności wyjaśniono już, że termin do uchylenia się od złożonego oświadczenia z powodu błędu biegnie od chwili wykrycia błędu, a więc od chwili, kiedy spadkobierca dowiedział się o dotyczących spadku faktach, których wcześniejsza znajomość spowodowałaby, że nie złożyłby takiego oświadczenia co do praw do spadku, jakie złożył (postanowienie SN z 10 stycznia 2020 r., I CSK 403/18). Podobnie, w orzecznictwie, nie budzi wątpliwości, że powołanie się przez spadkobiercę, zgodnie z art. 1019 § 2 w zw. z art. 84 § 1 zd. 1 i § 2 k.c., na działanie pod wpływem błędu wymaga wykazania, że błąd był istotny, dotyczył czynności prawnej i znajduje usprawiedliwienie w okolicznościach sprawy. Nie mogą być uznane za błąd istotny nieznajomość przedmiotu spadku, czy nieznajomość prawa spadkowego, będące wynikiem niedołożenia należytej staranności w ustaleniu rzeczywistego stanu majątku spadkowego lub w ustaleniu konsekwencji ustawowych złożenia określonego oświadczenia albo jego braku. Każdorazowo jednak podkreśla się, że stwierdzenie, iż spadkobierca nie dołożył należytej

staranności powinno być poprzedzone oceną okoliczności konkretnej sprawy i odnosić się do sprecyzowanych czynności, które faktycznie i prawnie spadkobierca mógłby podjąć, zmierzając do uzyskania koniecznej wiedzy o spadku. Ocena w tym względzie powinna być dokonana na podstawie okoliczności każdego indywidualnie rozpatrywanego przypadku i uwzględniać przeciętny stan świadomości prawnej społeczeństwa (tak m.in. postanowienie SN: z 30 czerwca 2005 r., IV CK 799/04, OSNC 2006, nr 5, poz. 94; z 5 lipca 2012 r., IV CSK 612/11, OSNC 2013, nr 3, poz. 39; z 29 listopada 2012 r., II CSK 171/12; z 1 grudnia 2011 r., I CSK 85/11; z 18 marca 2010 r., V CSK 337/09; z 7 kwietnia 2016 r., III CSK 201/15; z 25 września 2017 r., V CSK 136/17; z 20 lipca 2020 r., II CSK 100/19; z 11 kwietnia 2024 r., II CSKP 1417/22; z 13 maja 2024 r., I CSK 362/23, i z 10 czerwca 2025 r., I CSK 136/25).

Mając na względzie powyższe rozważania, Sąd Najwyższy stoi na stanowisku, że zaprezentowany przez skarżącego problem prawny był już dostatecznie wyjaśniany w orzecznictwie. W związku z tym przedstawione w skardze kasacyjnej zagadnienie prawne nie ma waloru nowości i nie jest zagadnieniem istotnym, którego wyjaśnienie przyczyni się do rozwoju prawa. W istocie zagadnienie prawne wskazane przez skarżącego jest pytaniem o trafność stanowiska Sądu Okręgowego wyrażonego w związku z rozstrzygnięciem tej konkretnej sprawy i polemiką z tym stanowiskiem, związaną z zastosowaniem konkretnych przepisów prawa, a nie problemem związanym z istotnością zagadnienia prawnego. Co więcej, sposób sformułowania podstawy skargi oraz jej uzasadnienie wskazują, że celem wniesionego środka zaskarżenia była jedynie niedopuszczalna próba podważenia stanu faktycznego stanowiącego podstawę orzekania przez Sąd drugiej instancji. Pozwala to na przyjęcie, że skarżącemu nie chodzi o wykazanie przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., a jedynie o poddanie zaskarżonego orzeczenia kontroli kasacyjnej.

7. Według Sądu Najwyższego, nie ma przy tym innych przyczyn uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, w szczególności nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.).

8. Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 520 § 3 k.p.c. oraz w zw. z § 8 ust. 1 pkt 3 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

(K.W.)

[SOP]